

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ - ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ: Μια μεταφορική έκφραση κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις της. Για παράδειγμα, «Τ' άσπρισε τα γένια του ο Αϊ – Νικόλας (=χιόνισε του Αγίου Νικολάου).

ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ : Αναδίπλωση υπάρχει όταν η τελευταία λέξη ή φράση μιας πρότασης επαναλαμβάνεται στην αρχή της επόμενης. π.χ. Οι φίλοι μας θα έρθουν **σήμερα, σήμερα** θα φύγουν.

ΑΝΤΙΘΕΣΗ: Εκφράζει αντίθεση μεταξύ λέξεων, νοημάτων... Για παράδειγμα, «Από **μακριά** τους χαιρετά κι από **κοντά** τους λέει...»

ΑΠΟΣΙΩΠΗΣΗ : Αποσιώπηση υπάρχει όταν ο λόγος σταματά ,επειδή ο ομιλητής δεν θέλει να συνεχίσει (είτε από άγνοια είτε από συγκίνηση είτε για έμφαση) και τη θέση του παίρνουν αποσιωπητικά (...).

ΑΠΟΣΤΡΟΦΗ: Το σχήμα λόγου κατά το οποίο ο ομιλητής διακόπτει τη ροή του λόγου του και στρέφεται προς συγκεκριμένο πρόσωπο, σε προσωποποιημένο αντικείμενο ή σε αφηρημένη ιδέα.

ΑΡΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΗ: Πρώτα λέγεται τι δεν είναι κάτι (ή τι δε συμβαίνει) και αμέσως μετά τι είναι (ή τι συμβαίνει) – πρώτα αίρεται κάτι και στη συνέχεια τίθεται.

ΑΣΤΟΧΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ: Υποβάλλεται μία ερώτηση, κατόπιν γίνεται προσπάθεια να δοθεί απάντηση και αφού απορρίπτεται αυτή η απάντηση, ακολουθεί η δήλωση για το γεγονός. Για παράδειγμα:

Αχός βαρύς ακούγεται πολλά τουφέκια πέφτουν
Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι;
Ουδέ σε γάμο ρίχνονται, ουδέ σε χαροκόπι.
Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ'αγγόνια.

ΑΣΥΝΔΕΤΟ: Παραθέτουμε όρους ή προτάσεις χωρίς συνδέσμους. Αυτό το σχήμα δίνει στον λόγο ζωηρότητα, κίνηση.

ΕΙΚΟΝΕΣ: Κάθε περιγραφή, σύντομη ή εκτενής, απεικονίζει μια πραγματικότητα ή ένα πρόσωπο ή ένα αντικείμενο.

ΕΙΡΩΝΕΙΑ : Είναι το λεκτικό σχήμα που χρησιμοποιείται για να αποδοθεί ένα νόημα διαφορετικό ή αντίθετο από αυτό που ισχύει στην πραγματικότητα. Συνήθως με την ειρωνεία δηλώνεται υποτίμηση ή αποδοκιμασία. Για παράδειγμα, «Έξυπνος που είσαι!» (=τι κουτός που είσαι).

ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΣ: Χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις με καλή σημασία για την ονομασία κακού ή δυσάρεστου πράγματος.

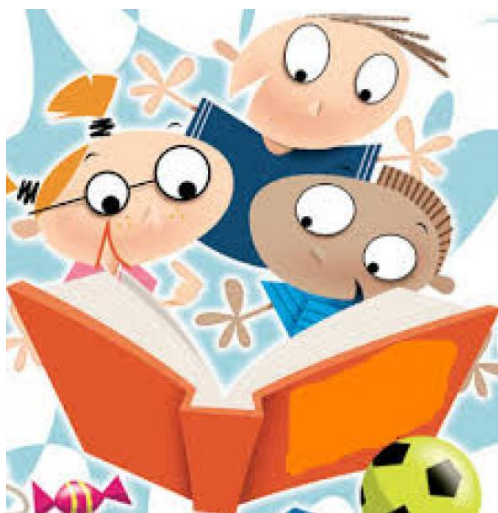
ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ : Είναι το σχήμα λόγου στο οποίο μία έννοια εμφανίζεται δύο (ή περισσότερες) φορές είτε αυτούσια είτε λίγο διαφοροποιημένη. Δίνεται για λόγους έμφασης. Για παράδειγμα «Τραγούδησε, τραγούδησε, τραγούδησέ μου, κόρη».

ΚΑΙΜΑΚΩΤΟ: Οι έννοιες παρουσιάζονται σε ακολουθία είτε αύξησης είτε μείωσης. Για παράδειγμα, «Ακούω κούφια τα τουφέκια, ακούω σμίξιμο σπαθιών, ακούω ξύλα, ακούω πελέκια, ακούω τρίξιμο δοντιών».

ΚΥΚΛΟΣ: Μία πρόταση ή περίοδος ή ένα ποίημα ή ένα κείμενο τελειώνει με την ίδια λέξη με την οποία άρχισε. Για παράδειγμα, «**Σταθείτε** αντρεία σαν Έλληνες και σαν Γραικοί **σταθείτε**».

Λιτότητα: Αντί για κάποια λέξη χρησιμοποιείται η αντίθετή της με άρνηση.

ΜΕΤΑΦΟΡΑ : Μεταφορά έχουμε όταν μία ιδιότητα ενός προσώπου, ζώου ή πράγματος, αφηρημένης έννοιας αποδίδεται σε κάποιο άλλο (πρόσωπο, ζώο, πράγμα αφηρημένη έννοια). Οι μεταφορές δίνουν ζωντάνια. Για παράδειγμα : χρυσή καρδιά έχει ο γιος σου.

ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ: Υπάρχει όταν χρησιμοποιείται:

(α) το όνομα του δημιουργού αντί για το δημιούργημά του, για π.χ. «Διάβασε τον Όμηρο» (αντί: τα έπη του Ομήρου).

(β) αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενό του και αντίστροφα, π.χ. Ήπια όλο το μπουκάλι.

(γ) το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο και αντίστροφα π.χ. «Ντροπή στα νιάτα να προσβάλλουν τα γεράματα» (οι νέοι, τους γέρους).

ΝΟΜΟΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ: Ο λογοτέχνης κρατάει για το τέλος το πιο σημαντικό, ακολουθώντας τον αυξητικό νόμο του τρίτου και καλύτερου. Συναντάται συχνά στα δημοτικά τραγούδια. Για παράδειγμα, «Του Κώστα (το άλογο) τρώει τα σίδερα, του Αλέξη τα λιθάρια και του μικρού Βλαχόπουλου τα δέντρα ξεριζώνει.»

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ : Παρομοίωση έχουμε όταν παρουσιάζουμε ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα όμοιο με κάποιο άλλο ως προς μια ιδιότητα. Η παρομοίωση εκφέρεται με τις σαν, καθώς, όπως, σαν να, θαρρείς, λες κ.ά.. Για παράδειγμα :Είναι όμορφος σαν θεός.

ΠΕΡΙΦΡΑΣΗ: Μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ μπορούσε να εκφραστεί με μία.

ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ: Για να εκφραστεί ένα νόημα, χρησιμοποιούνται περισσότερες λέξεις από όσες χρειάζονται κανονικά.

ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ: Τρεις ή περισσότεροι όμοιοι όροι ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους. Π.χ: Έφερε **και** βιβλία **και** τετράδια **και** στυλό **και** μολύβια **και** σβήστρες **κι** όλα τα καλά.

Συγγενικό σχήμα με το πολυσύνδετο είναι και η **έμφαση**,

π.χ. Θέλει **και** την πίτα ολάκερη **και** τον σκύλο χορτάτο.

ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ : Είναι η απόδοση ανθρώπινων ιδιοτήτων σε άψυχα αντικείμενα ή αφηρημένες έννοιες (π.χ. ζώα, φυτά, πράγματα).π.χ. Γιατί είναι μαύρα τα βουνά και στέκουν πικραμένα;

ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ: Οι λέξεις δε χρησιμοποιούνται με την αρχική τους σημασία, αλλά με διαφορετική, που έχει βέβαια κάποια σχέση με την

αρχική. Έτσι δηλώνεται: το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή, το μέρος ενός συνόλου αντί για το σύνολο, η ύλη αντί για εκείνο που είναι κατασκευασμένο από αυτή, το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται ή γίνεται με αυτό. π.χ: κι έρχεται με δακρυσμένο μάτι (αντί «μάτια» / Όταν ανάβει το κόκκινο (αντί « το κόκκινο φανάρι»)

ΥΠΕΡΒΑΤΟ: Ανάμεσα σε δύο όρους μιας πρότασης, οι οποίοι έχουν μεταξύ τους στενή λογική και συντακτική σχέση και θα έπρεπε να βρίσκονται ο ένας δίπλα στον άλλο, παρεμβάλλεται μια λέξη ή φράση και τους αποχωρίζει. π.χ : Η νίκη των συμμαχικών **δυνάμεων παρά το μεγάλο αριθμό των νεκρών ήταν σπουδαία.** **αντί:** Η νίκη των συμμαχικών **δυνάμεων ήταν σπουδαία παρά το μεγάλο αριθμό των νεκρών.**

ΥΠΕΡΒΟΛΗ : Πρόκειται για λέξεις ή φράσεις με τις οποίες μεγεθύνεται ένα χαρακτηριστικό, μία ιδιότητα, μία ενέργεια, μία κατάσταση σε επίπεδα εξωπραγματικά. Δίνεται για έμφαση. Για παράδειγμα :Να φτάσει η φωνή μας έως τον ουρανό.

Χιαστό: Στο σχήμα αυτό δύο προτάσεις παρουσιάζουν την ίδια συντακτική και σημασιολογική δομή, αλλά οι όροι της μιας πρότασης είναι σε αντίστροφη θέση από αυτούς της άλλης.

